Maharashtra State Board Class 10 Sanskrit Amod Solutions Chapter 1 आधकृषकः पृयुवैयः

Sanskrit Amod Std 10 Digest Chapter 1 आधकृषकः पृयुवैयः Textbook Questions and Answers

भाषाभ्यासः

1. पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।

प्रश्न अ.
चारणा: किमर्थम् उत्सुका: ?
उत्तरम् :
चारणा: पृथुनृपस्य स्तुति गातुम् उत्सुकाः ।

प्रश्न आ.
भ्रमणसमये पृथुराजेन किं दृष्टम् ?
उत्तरम् :
भ्रमणसमये पृथुराजेन दृष्टं यत् प्रजा: अतीव कृशाः अशक्ता: च। ता: पशुवत् जीवन्ति। निकृष्टान्नं खादन्ति।

प्रश्न इ.
वसुन्धरायाः उदरे किं वर्तते?
उत्तरम् :
वसुन्धरायाः उदरे धनधान्यादि सर्व वस्तुजातं वर्तते।

प्रश्न ई.
स्त्रीरूपं धृत्वा पृथुनृपस्य पुरतः का प्रकटिता अभवत् ?
उत्तरम् :
स्त्रीरूपं धृत्वा पृथुनृपस्य पुरतः भूमिः प्रकटिता अभवत्।

प्रश्न उ.
पृथुवैन्यः कृषिकार्यार्थं जलस्य व्यवस्थापनं कथम् अकरोत् ?
उत्तरम् :
पृथुवैन्यस्य नि:स्पृहताम् अजानन् स्तुतिगायकाः प्रसन्नाः अभवन् च।

2. माध्यमभाषया उत्तरत।

प्रश्न अ.
भूमाता पृथुवैन्यं किम् उपादिशत् ?
उत्तरम् :
आद्यकृषक: पृथुवैन्यः हा पाठ म्हणजे पृथु राजाच्या कृषिविषयक कार्याचा प्रारंभ व त्याचा विकास याचा इतिहास स्पष्ट करणारी आख्यायिका आहे.

एकदा पृथु राजा त्याच्या राज्यात फिरत असताना त्याने प्रजेला दयनीय अवस्थेत पाहिले. त्याच्या राज्यातील लोक हलक्या प्रतीच्या अन्नामुळे क्षीण, अशक्त झाले होते. हे पाहून राजाचे मन द्रवले व तो चिंताग्रस्त झाला.

पुरोहितांच्या सांगण्यानुसार त्याने पृथ्वीमधून धन-धान्य बाहेर काढण्याकरिता धनुष्य सज्ज केले. तेव्हा पृथ्वीने स्वी-रूप धारण केले व राजाला कृषिकार्य करण्याचा आदेश दिला. भूमातेने नांगर, कुदळ, फावडे, कोयता या उपकरणांच्या साहाय्याने राजाला कृषिकार्य करण्यास सांगितले. भूमातेने राजाला त्याच्या अन्यायी वडिलांचा संदर्भ दिला तसेच त्यावेळी राजाच्या सदाचरणाचे कौतुक केले आणि राजाच्या कृषिकार्यावर तिची कृपा होईल, असे आश्वासन दिले.

प्रश्न आ.
धरित्र्याः उपदेशं मनसि निधाय पृथुवैन्यः किं किम् अकरोत् ?
उत्तरम् :
आद्यकृषकः पृथुवैन्यः हा पाठ म्हणजे पृथु राजाच्या कृषिविषयक कार्याचा प्रारंभ व त्याचा विकास याचा इतिहास स्पष्ट करणारी आख्यायिका आहे.

राजाने नदीचा मार्ग अडविला व ते पाणी कृषिकार्यासाठी उपयोगात आणले. पावसाच्या पाण्याचा संचय करून पाण्याचे व्यवस्थापन केले. जमिनीला सुपीक करण्यासाठी राजाने विशेष प्रयत्न केले.

नंतर लोकांनी धान्याच्या बिया पेरल्या. राजाने सुद्धा विविध प्रकारची बी-बियाणे गोळा करून, त्याचे संस्करण केले व प्रयत्नपूर्वक त्याची पेरणी केली. पाऊस झाल्यानंतर धान्यांत अंकुर फुटला. राजाच्या परिश्रमामुळे धान्यलाभ झाला व सगळी प्रजा अतिशय आनंदित झाली.

https://www.evidyarthi.in/

3. जालरेखाचित्रं पूरयत ।

प्रश्न अ.

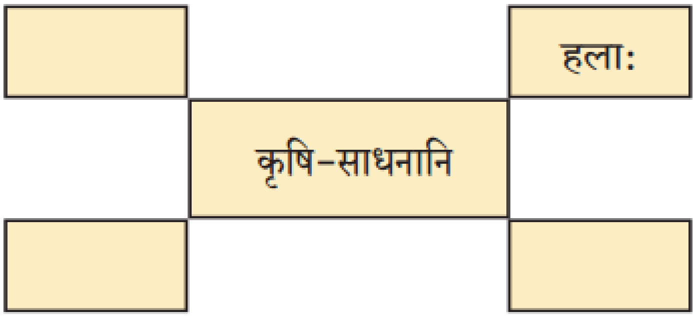

उत्तरम् :

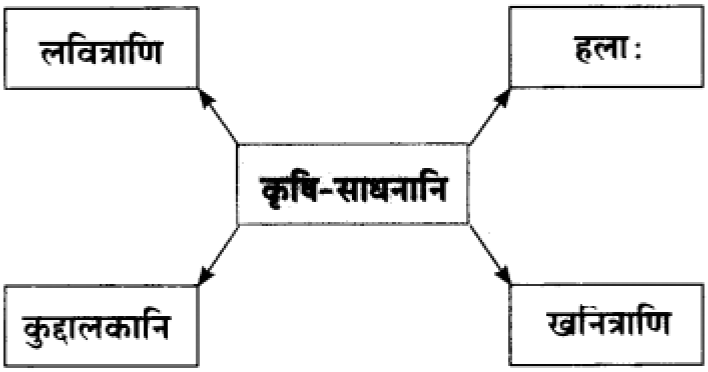

प्रश्न आ.

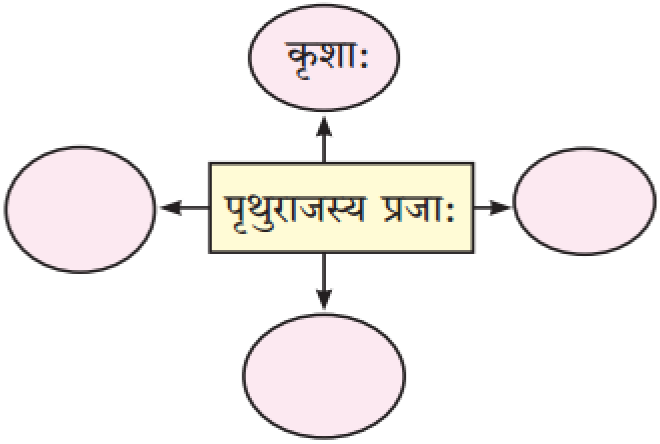

उत्तरम् :

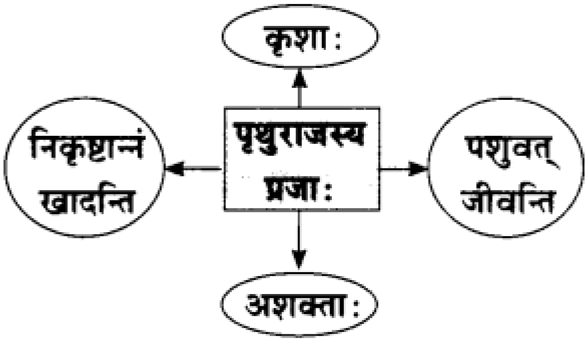

प्रश्न इ.

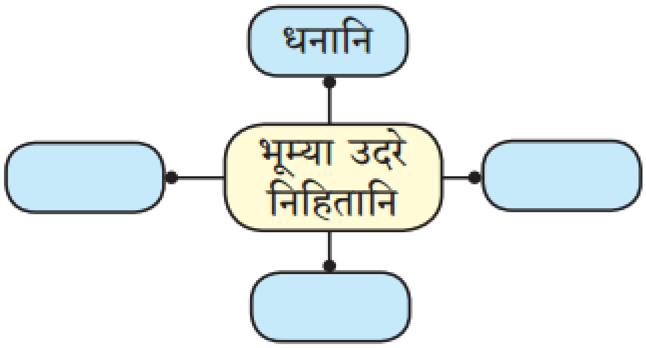

उत्तरम् :

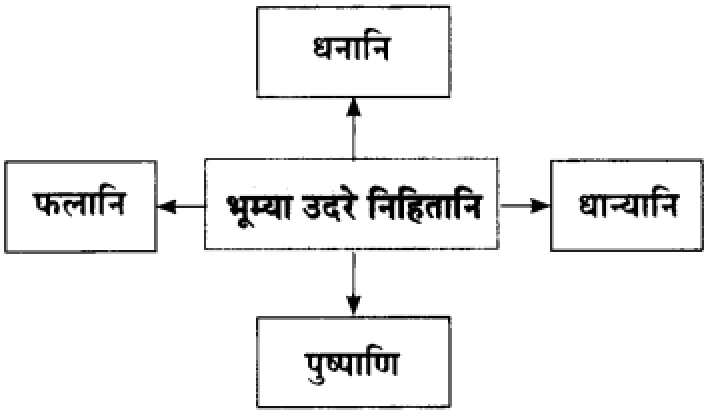

4. पाठ्यांशं पठित्वा प्रवाहिजालं पूरयत ।

प्रश्न 1.
पाठ्यांशं पठित्वा प्रवाहिजालं पूरयत ।

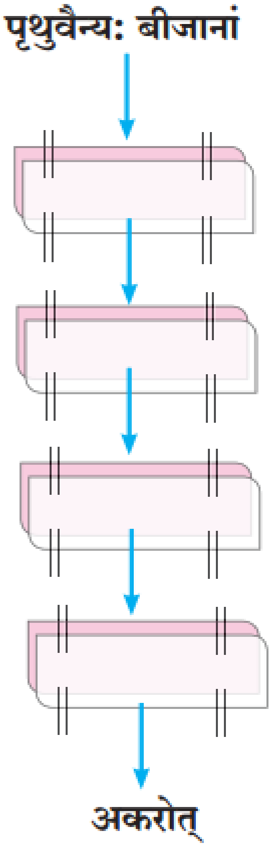

https://www.evidyarthi.in/

उत्तरम् :

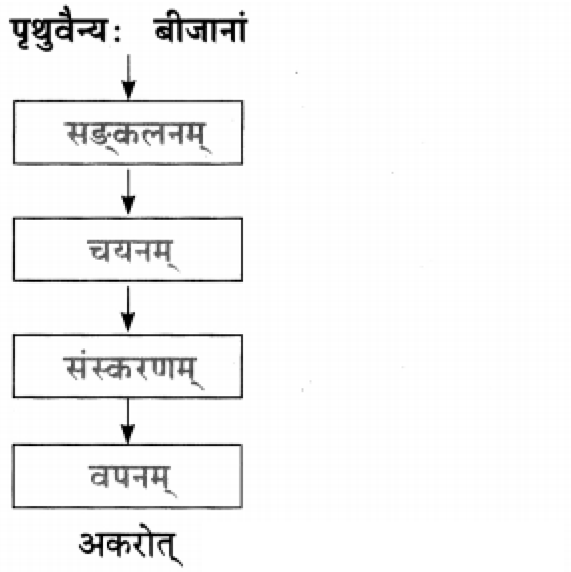

5. प्रश्ननिर्माणं कुरुत ।

प्रश्न अ.
प्रयागक्षेत्रे पृथुराजस्य राजधानी आसीत्।
उत्तरम् :
कुत्र पृथुराजस्य राजधानी आसीत्?

प्रश्न आ.
प्रजा: पशुवत् जीवन्ति।
उत्तरम् :
प्रजाः कथं जीवन्ति?

प्रश्न इ.
धनधान्यादि सर्व वस्तुजातं वसुन्धरावा: उदर एव वर्तते।
उत्तरम् :
धनधान्यादि सर्व वस्तुजातं कस्याः उदर एव वर्तते?

प्रश्न ई.
पर्जन्यानन्तरं बीजेभ्यः अङ्कुराः उद्भूताः।
उत्तरम् :
पर्जन्यानन्तरं केभ्यः अङ्कुराः उद्भूता:?

6. सूचनानुसारं कृती: कुरुत ।

प्रश्न अ.
पृथुवैन्यस्य नि:स्पृहतां ज्ञात्वा स्तुतिगायकाः प्रसन्नाः अभवन्। (पूर्वकालवाचक-त्वान्त-अव्ययं निष्कासयत ।)
उत्तरम् :
पृथुवैन्यस्य नि:स्पृहताम् भवान अजानन् स्तुतिगयकाः प्रसन्नाः अभवान् च ।

प्रश्न आ.
त्वं प्रयत्नेन कृषिकार्यं करोषि । ('त्वं' स्थाने 'भवान्' योजयत ।)

उत्तरम् :
भवान् प्रयत्नेन कृषिकार्यं करोति ।

प्रश्न इ.
त्वं धनुः त्यज।
उत्तरम् :
भवान् धनुः त्यजतु।

प्रश्न ई.
भूमातुः उपदेशं मनसि निधाय पृथुवैन्यः कृषिकार्यम् अकरोत् । ('भूमातुः' स्थाने 'भूमि' शब्दस्य योग्य रूपं लिखत ।)
उत्तरम् :
भूम्याः भूमेः उपदेशं मनसि निधाय पृथुवैन्यः कृषिकार्यम् अकरोत्।

प्रश्न उ.
प्रजाजनैः सह कृषिकार्यं कुरु । (लकारं लिखत) ।
उत्तरम् :

1. लङ्लकार:
2. लट्लकार:
3. लृट्लकार:
4. लोट्लकार:

https://www.evidyarthi.in/

7. मेलनं कुरुत ।

प्रश्न 1.

विशेषणम्	कृशा:	उर्वरा	आनन्दिता:	दु:शासक:	प्रजाहितदक्ष:
विशेष्यम्	पृथु:	वेन:	प्रजा:	भूमि:	प्रजाजना:

MaharashtraBoardSolutions.com

उत्तरम् :

विशेषणम्	विशेष्यम्
कृशाः	प्रजाः
उर्वरा	भूमिः
आनन्दिताः	प्रजाजनाः
दःशासकः	वेनः
प्रजाहितदक्षः	पृथुः

8. समानार्थकशब्दं लिखत । वृक्षः, भूमिः, राजा, धनुः, नदी ।

प्रश्न 1.
समानार्थकशब्दं लिखत । वृक्षः, भूमिः, राजा, धनुः, नदी ।
उत्तरम् :

1. वृक्षः – तरुः, महीरुहः, पादपः, द्रुमः ।
2. भूमिः – पृथिवी, पृथ्वी, धरा, वसुन्धरा, अवनी, मही, मेदिनी, क्षमा, गोत्रा, कुः।
3. राजा : – भूपालः, महीपतिः, नरेशः, नृपः, भूपः।
4. धनुः - त्रिणता, चापः, शरासनः, कोदण्डः।
5. नदी - तटिनी, निम्नगा, आपगा, सरित्।

9. विरुद्धार्थकशब्दं लिखत । स्तुतिः, सद्गुणाः, प्रसन्नाः, अशक्ताः, पुरतः, कृशाः ।

प्रश्न 1.
विरुद्धार्थकशब्दं लिखत । स्तुतिः, सद्गुणाः, प्रसन्नाः, अशक्ताः, पुरतः, कृशाः ।
उत्तरम् :

1. स्तुतिः × निन्दा
2. सद्गुणाः × दुर्गुणाः
3. प्रसन्नाः × खिन्नाः, दुःखिताः, विषण्णाः
4. अशक्ताः × सशक्ताः
5. पुरतः × पश्चात्, पृष्ठतः
6. कृशाः × पीवराः

10. कः कं वदति ?

प्रश्न अ.
तिष्ठन्तु चारणाः ।
उत्तरम् :
पृथुवैन्यः चारणान् वदति।

प्रश्न आ.
तत्प्राप्तुं यतस्व ।
उत्तरम् :
पुरोहितः पृथुवैन्यं वदति ।

प्रश्न इ.
तव पिता दुःशासकः।
उत्तरम् :
(for all sentences) भूमिः पथुवैन्यं वदति।

प्रश्न ई.
अतः धनुः त्यज ।
उत्तरम् :
(for all sentences) भूमिः पथुवैन्यं वदति।

https://www.evidyarthi.in/

11. सन्धिविग्रहं कुरुत ।

प्रश्न अ.
उदर एव
उत्तरम् :
उदर एव - उदरे + एव।

प्रश्न आ.
पशुवज्जीवन्ति

उत्तरम् :
पशुवज्जीवन्ति - पशुवत् + जीवन्ति ।

प्रश्न इ.
अशक्ताश्च
उत्तरम् :
अशक्ताश्च - अशक्ता : + च।

प्रश्न ई.
पुरोहितोऽवदत् ।
उत्तरम् :
पुरोहितोऽवदत् - पुरोहितः + अवदत्।

12. अमरकोषात् शब्दं प्रयुज्य वाक्यं पुनर्लिखत ।

प्रश्न अ.
भूमिः स्त्रीरूपं धृत्वा प्रकटिता ।
उत्तरम् :
गोत्रा / कुः । पृथिवी / पृथ्वी / क्ष्मा / अवनिः / मेदिनी / मही स्त्रीरूपं धृत्वा प्रकटिता।

प्रश्न आ.
भूपालः पृथुवैन्य: नाम धरायाः प्रथम: अभिषिक्तः सम्राट् ।
उत्तरम् :
राट् / पार्थिवः / क्षमाभृत् / नृपः / भूपः / महीक्षित् पृथुवैन्य: नाम धरायाः प्रथमः अभिषिक्तः सम्राट्।